№ 278 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 — 1902 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 № 278

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եւ այդ ասպարէզում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ժողովրդական ներկայացումները Սև քաղաքում. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կ. Պոլսի լրագիրներից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Ունգարիայից։

ԵՒ ԱՅԴ ԱՍՊԱՐԷԶՈՒՄ

Իւրաքանչիւր մարդ, որ զբաղված է մի որ և է ձեռնարկութեամբ, իւրաքանչիւր արդիւնագործ առևտրական տարվայ վերջը ինքն իրան հաշիւ է տալիս, թէ ինչ է նա արել և առաջացրել և թէ ինչ է նա մտադիր անել առաջիկայում։

Միայն մի ասպարէզում նա չէ սիրում իրան հաշիւ տալ և ոչինչ ծրագրել ապագայի համար։ Դա մտաւոր և բարոյական գործունէութեան ասպարէզն է։ Արդեօք շատ մարդ կը գտնվի, որ ինքն իրան քըննադատէր, ինքն իրանից հաշիւ պահանջէր, թէ ինչ գրական գործ է նա կատարել մտաւոր և բարոյական աշխարհում, թէ ինչո՞վ և ինչ առնիճանով նա նպաստել է թէ իր և թէ իր շրջապատողների բարոյական գործունէութեան, ո՞րքան նա ջանք է գործ դրել աւելացնելու հասարակական բարիքները և իրագործելու համակրելի գաղափարները կեանքի մէջ։

Դա կարևոր հաշիւ է, որ պէտք է տան իրանց թէ առանձին անհատներ, թէ մարդկանց խմբեր և թէ ամբողջ հասարակութիւն։ Ինքնաքննադատութեան այդ գործողութիւնը կը յայտնագործէ, թէ որքան թոյլ է մեր մէջ բաբախում մտաւոր և բարոյական կեանքի զարկերակը և թէ ինչ անգործութիւն է տիրում այնտեղ, ուր պէտք է եռային ոգևորութիւնը, եռանդը և անդուլ աշխատանքը։ Այսպիսի քննադատութիւնը առաջ կը մղէ աւելի արդիւնաւէտ գործունէութեան ծրագիր ապագայի համար և հերթական կը դարձնէ շատ խնդիրներ, որոնք այժմ քնած վիճակի մէջ են գտնվում։

Պէտք է աշխատենք, որ մեզնից իւրաքանչիւրը սովորէ հաշիւ տալ իրան ոչ միայն արդիւնագործական և առևտրական ասպարէզներում, այլ և մտաւոր և բարոյական։ Երբ այդ բանին մենք մեզ ընտելացնենք, հեշտութեամբ կը լուծենք բարոյական կեանքի շատ կնճիռներ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ՍԵՒ ՔԱՂԱՔՈՒՄ

(Նամակ Բագուից)

—

Վերջին երեք ներկայացումներն են. «Բաղդասար-Աղբար», «Անմեղ մեղաւորներ» (ռուսերէն) և երաժշտական-դրամատիկական երեկոյ «Կըռթ-կըռթ» փօղըվլիլ հետ։

Ասել, թէ ինչու յանկարծ «Ընտանեկան գաղտնիք» պիեսը յետաձգվեց և տեղը դրվեց «Բաղդասար-Աղբարը»,—չեմ կամենում՝ ամաչեցնել չը տալու համար մի քանի «գործիչների»։ Առ այժմ կարելի է այդ մասին լռել, թէև... «Բաղդասար-Աղբարը» այժմ մի հանրածանօթ պիեսա է։ Ո՞վ չէ կարդացել Պարոնեանի այդ հազուագիւտ աշխատութիւններից մէկը, որը և վերածել են պիեսայի և, ինչպէս միշտ, այդ պիեսան էլ ունի իր խոշոր բեմական պակասութիւնները և քիչ առաւելութիւնները։ Բայց չը նայելով դրան, «Բաղդասար-Աղբարի» տիպը մի անսպառ աղբիւր է շնորքով դերասանի համար՝ օգտվելու, որքան կարող է, ինչպէս կամենայ։ Այդ դերը, ինչ խօսք, մեր հանգուցեալ Թուրեանին էր պատկանում և նա կատարում էր իրան յատուկ տաղանդով և շնորհքով։ Նրա յաջորդն է Վրոյրը, որը կատարում է իր տեսակի և դարձեալ աջող։ Երրորդ, «Բաղդասար-Աղբարը» մեր բեմական աշխարհում տուել է, մեր կարծիքով, հայկական ժողովրդական Սև քաղաքի թատրոնական գործը՝ յանձին պ. Մելիք-Պէյլէքչեանի, որի իր տեսակի աջող և հարուստ խաղի մասին գրել եմ անցեալ տարվայ սեզօնում։ Այստեղ պէտք է նկատել, որ լաւ է այդ պիեսում ոչ միայն պ. Պէյլէքչեանը «Բաղդասար-Աղբար» դերում, այլ լաւ են բոլոր դերակատարները իրանց դերերում և հէնց այդ է պատճառը, որ ամէն անգամ այդ պիեսը բանւոր դասակարգին անհուն զուարճութիւն և մեծ բաւականութիւն է պատճառում։ Անկասկած, այդ աջող ներկայացումը կարմրեցնել տուեց նրանց, որոնք երդվել են հաւատարիմ մնալ հայկական ինտրիգների դրօշակներին։ Ամօթ նրանց։

Երկրորդ ներկայացումը, դեկտեմբերի մէկին, ռուսերէն էր. խաղում էին Օստրօվսկու յայտնի «Безъ вины виноватые» կօմեդիան։ Ռուս սիրողների խումբն էլ լաւ է կազմված, նրա մէջ էլ կան լաւ, յայտնի ույժեր և նրանց ներկայացումներն էլ նոյնպէս աջող են գնում, ինչպէս մերը, այն միայն զանազանութեամբ, որ նրանցում պակասում է ինտրիգան։ Այս խմբի աստղը նախկին դերասան Ս.. Լիդվինօվն է, որը և միշտ իր խելօք խաղով չուք է տալիս ներկայացումներին. այս անգամ խաղում էր Նեզնամօվի դերը։ Դրա հետ միասին տիկ. Մարկօվսկայա, օր. Տխիլադզէ, Կարպինսկայա և պ.պ. Բալաբան (Շմագա) հրաշալի կերպով անցրին իրանց դերերը և անհուն բաւականութիւն պատճառեցին. դահլիճը ծայրէ ի ծայր լի էր հասարակութեամբ, որը անվերջ դղրդացնում էր դահլիճը իր ծափահարութիւններով։

Մի չը տեսնված և անսպասելի տօն էր դեկտեմբերի 6-ին՝ երաժշտական-դրամատիքական երեկոյին։ Տոմսակները ժամի 4-ից սպառված էին. այդպիսի կուշտ բաւականութիւն շատ քիչ է պատահում ստանալ։ Պ. Գ. Մ. Շահնազարեանի ղեկավարութեամբ թառի, չոնի, ֆլէյտայի, դափի և այլն ասիական գործիքների վրա քանից աւելի սիրողներ աջողութեամբ նուագեցին «Մեր հայրենիքը» (խումբը), «Բոյդ բարձր» (խմբի մի մասը), «Թող փչէ քամին» (Հ. Մալինցեան), «Խօզա» (քրդական մարշ—Ս. Ֆալալեան և Մելինջեան), «Հօյ Նազան» (խումբը) և այլն։ Հասարակութիւնը ցընծութիւնից չը գիտէր ինչ անէր։ Իսկ «Կըռթ-կըռթը» այնպէս անմահ խաղացին, ինչպիսին գուցէ քիչ խաղացած լինեն. պ.պ. Ջիժեան (Իւան), Մելիք-Դադայեան (Աղա-Մուրադ) և Լ. (Պօղոս)։ Բայց չը նայելով դրան, «Бак. Изд.» լրագրում այդ առիթով տպագրվեց մի խայտառակ և քսու ակնարկներով համեմված տեղեկութիւն։

Ռ. Յովհաննէջանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Պետերբուրգ, դեկտեմբերի 5-ին

Պաշտօնական աղբիւրներից յայտնի է, որ էջմիածնի օրացոյցները տպագրվում և տարածվում են տարեկան 18,000—26,000 օրինակ, հատը 20-ական կոպէկով։ Պիտի իմանալ, որ սովորական հրատարակիչը 20 կոպէկանոց գրքից ստանում է 10—15 կոպէկ, մնացածը տալով միջնորդ-ծախողներին իբրև վարձատրութիւն, մինչդեռ էջմիածինը լրիւ ստանում է իր 20 կոպէկը. տարածողները եկեղեցու պաշտօնեաները, երէցփոխներն են։ Այդ 20 կոպէկով էջմիածինը տալիս է լոկ օրացոյց և 3—4 երես էջմիածնի վարչական կազմի և միաբանութեան ցուցակը, մի գրքոյկ, որ Մայր աթոռի տպարանին կը նստի շատ շատ 4—7 կոպէկ։

Կարող է աւելի լաւ միջոցի սպասել էջմիա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՈՒՆԳԱՐԻԱՅԻՑ

—

Բուդապեստ, դեկտեմբերի 16-ին

Լուծեցէք պրոբլեմը։ Ինչո՞վ արդեօք բացատրել Թիւրք ցեղի և պետութեան անհելի անշարժութիւնը։ Ինչու մաջառները, որոնց երակներում նոյն մօնղօլական արիւնն է հոսում, քաղաքակիրթ ժողովուրդների շարքումն են այսօր, ունեն եւրօպական ձևի հիմնարկութիւններ, շատ թէ քիչ ազատ սահմանադրական ռէժիմ,—իսկ նրանց ցեղակից օսմանլիները՝ Եւրօպայի հետ հինգ տարի չփում ունենալուց յետոյ ապրում են դեռ ևս միջին դարերում... Լուծեցէք պրոբլեմը։

Չը կարծէք, թէ դիւրին է նրա լուծումը։ Ցաճախ ասում են՝ կրօնն է պատճառը. ղուրանը խրախուսում է անշարժութիւնը, Թիւրք կրերը՝ Շէյխ-ուլ-իսլամից մինչև յետին մօլլան՝ նուիրագործում է իր ժողովրդի յետամնաց վիճակը, նրա զարշանքը դէպի արևմտեան քաղաքակրթութիւնը։

Բայց այդ կարծիքի դէմ ըմբոստանում է պատմական մի մեծ փաստ. եղել են ա ր ա բ ն ե ր. եղել է արաբական քաղաքակրթութիւն—մէկը եւրօպական քաղաքակրթութեան կարապետներից։ Եղել են Ալկինդիներ ու Ալֆարաբիներ, Ալղազալիներ ու Ալֆարաբիներ, որոնք միջնադարեան խաւար ժամանակներում տաղանդաւոր կերպով արծարծել ու լրացրել են Արիստոտելեան փիլիսօփայութիւնը։ Արաբները եւ Ղուրանի երկրպագող էին...

Ինչու հապա Թիւրքական անփոփոխ մենտալիտետը մինչև 20-րդ դարը չը տուեց—չենք ասում մի համաշխարհեղ գրող, մի մտածող—գէթ մի շատ թէ քիչ շնորհքով վարչագէտ, մի ժ ա մ ա ն ա կ ա կ ի ց պետական գործիչ... Լուծեցէք պրոբլեմը։

Այնքան ծանրակշիռ սօցիօլօգիական մի փաստ, որպիսին է մի ազգի դարաւոր, յամառ անշարժութիւնը, ունի, անտարակոյս, խորունկ պատճառներ։ Բայց ո՞ւր փնտրել նրանց։ Աշխարհագրական միջավայրում։ Սակայն այդ կողմից Կ. Պոլիսը նուազ բախտաւոր պայմաններում չէ, քան դիցուք Կօրդօվան, քան Հելսինգֆօրսը, քան նոյն իսկ Բուդապեստը...

Խնդիրը առեղծուածի հանգամանք ունի, գոնէ ինձ համար։ Եւ որքան աւելի եմ մօտիկից դիտում ունգարացիներին, որքան աւելի եմ ծանօթանում նրանց քաղաքական-սօցիալական կազմակերպութեանը, այնքան այդ խնդիրը աւելի է զբաղեցնում ինձ։ Անցեալ օրը մի նշանաւոր մաջառ ակադեմիկոսի կարծիքը հարցրի։ Ձեզ, անշուշտ, ծանօթ է նրա անունը—կոմս Զիչի, աշխարհաշրջիկ ճանապարհորդը, որ պտտել է Ասիայի բոլոր երկրներում, հասել է մինչև Պեկին, ընդունվել է չինական կայսրից, մտել է մինչև իսկ Սախալին, ուր տեսել է հայ աքսորականներին, ձիով կտրել-անցել է Գօբի անապատը—մի ամբողջ էպօպէա... Շրջել է Փոքր-Ասիայում, եղել է Պարսկաստան, Կովկաս—մի անկիւն չի մնացել, որի մասին կոմսը չը պատմէ հետաքրքրաշարժ յիշողութիւններ։ Նրա տունը ներկայացնում է մի ճշմարիտ մուզէում, բաղկացած բազմաթիւ դահլիճներից, ուր դուք կը տեսնէք ամենահազուագիւտ կօլլեկսիօններ, բերված Ասիայի բոլոր ծայրերից։ Ահա Շամիլի աթոռները, որ կոմսը գնել է Դաղստանում, հէնց Շամիլի տանը, ահա տնային պէս-պէս զարդեր, թանկագին քարեր, որ նա գնել է փողի ծարաւ՝ այս ու այն ասիական իշխանից կամ իշխանուհուց, ահա վրացիական, հայկական զէնքեր և այլն և այլն։

Կոմսը հրատարակել է—մաջառ, ֆրանսիական և գերմանական լեզուներով—ամբողջ հատորներ իր ճանապարհորդութեան մասին։ Նա գնացած է եղել որոշ առաքելութեամբ. նրա նպատակն է եղել պարզել մի մութ կէտ՝ որտեղից են արդեօք առաջացել մաջառները և արդեօք կա՞ն դեռ Ասիայի խորքերում մաջառ ազգութեան, լեզուի ու աւանդութիւնների մնացորդներ։ Այդ առաքելութեան համար նա պատրաստվել է երկար տարիներ։ Նա սովորել է—մի զարմանալի ընդունակութեամբ—տասնեակ լեզուներ՝ արևելեան ու արևմտեան։ Նա ունի, ըստ երևոյթին, ահռելի հարստութիւն, բայց այդ հարստութիւնը նա մեր «ինտելիգենտ» կրեսոսների պէս չէ ուզեցել դարձնել մետաղեայ ամրակուռ սնդուկների մէջ, կամ թէ յատկացնել ե ւ ր անասնական պաշտամունքին—նա գործադրել է բ ա ն ա ւ ո ր կ ե ր պ ո վ, ինչպէս վայել է ճշմարիտ ինտելիգենտ մարդուն։

Կոմսը առաջ է բերում մի ահագին շարք բառեր, որոնք բոլորովին նոյնն են թէ մաջառական և թէ թիւրքական լեզուի մէջ։

—Ձերդ գերազանցութիւնը ինչո՞վ է արդեօք բացատրում երկու արիւնակից ժողովուրդների՝ թիւրքերի ու մաջառների՝ ցայտուն կօնտրաստը, մէկի անշարժութիւնը, միւսի փայլուն առաջադիմութիւնը։

—Կինը և մահմեդական թուլամորթութիւնը (indolence)—ահա պատճառները. և կոմսը փաստերով պարզում է իր միտքը։ Բայց դա մի բացատրութիւն է, որ դեռ կարօտ է բացատրութեան։ Առեղծուածը մնում է։

—

Երկու շաբաթ է, ինչ Բուդապեստ եմ։ Այս ժողովուրդը շատ է հետաքրքրում ինձ։ Արևմուտքում ունգարացիները շատ էլ յարգի չեն։ Մաջառ անուան հետ ոմանք կապում են դեռ վայրենութեան հասկացողութիւնը։ Այդ հանգամանքում ես, ինչպէս շատ ուրիշ հանգամանքներում՝ տգիտութիւնը և նախապաշարմունքը մեծ բաժին ունեն։ Ինձ առանձնապէս հետաքրքիր էր տեսնել մաջառ հասարակութեան crème-ը, պարլամենտական յայտնի գործիչներին և նախ և առաջ՝ իրան, պարլամենտի նախագահին, կոմս Ա պ օ ն ի ի ն, որ Ունգարիայի ամենահռչակաւոր պետական մարդն է այսօր, ոմանց ասելով՝ նոյն իսկ համաշխարհային մի célébrité։ Ուստի Բուդապեստ հասայ թէ չէ՝ ես շտապեցի տեսնել Ապօնիին։

Դռնապանը ինձ ոտից գլուխ չափելով՝ յայտնեց, որ կոմսը շատ քիչ ժամանակ ունի անձնական տեսակցութիւնների համար և որ առհասարակ շատ քչերն են արժանանում նրա տեսակցութեան։ Մեծ մարդկանց ծառաները անտանելի են լինում։ Ես տուեցի նրան հետս բերած յանձնարարականը և տոնս փոխելով խստիւ պատուիրեցի անմիջապէս հասցնել կոմս Ապօնիին։ Ծառան նորից տնտղեց ինձ, նայեց գլխարկիս, նայեց կօշիկներիս և այս անգամ լուռ տարաւ յանձնարարականը։ Նա տուեց մի ուրիշ ծառայի, որ պիտի տար մի երրորդին և այդպէս մի քանի աստիճան պիտի անցնէր նամակս, մինչև իր նպատակին հասնէր։ Դռնապանը այդ ծառայական բիւրօկրատիայի առաջին աստիճանն է կազմում. եթէ նա այդքան դաժան է, երևակայում եմ, թէ միւսները ինչ կը լինեն։ Վերադառնալով՝ նա շարունակեց ինձ ուսումնասիրել և էլի զանազան կուրիօզ պատճառաբանութիւններով աշխատում էր հասկացնել ինձ, թէ որպիսի խիզախութիւն է իմ կողմից կոմս Ապօնիին տեսնել ուզենալը։

—Պարոն, իմ տիրոջ այցելութեան է գալիս ինքը թագաւորը, Ֆրանց Եօզէֆ...

Այդ րոպէին վերևից հրահանգ եկաւ և իմ խօսակիցը, բաւական զարմացած, հակառակ իր կամքի, առաջնորդեց ինձ սանդուղքներն ի վեր։ Երկրորդ յարկում ուրիշ ծառաներ դիմաւորեցին ինձ։ Էտիկետը բարդ է... Է՛յ գիդի Շվէյցարիա... Ներս մտայ, ահա այն ֆ է տ ի շ ը, որին սերվիլիզմը երկրպագում է ճշմարիտ կրօնական երկիւղածութեամբ...

Դռնապանների աշխարհում Ապօնիները նոյնքան—եթէ ոչ աւելի—յարգի են, որքան և աստուածներ։ Իրօք մի և նոյն տրամաբանութիւնն է, մի և նոյն մտքերի և զգացումների խմբակցութիւնը՝ որ դրդում է ստրուկ էակին պաշտել իր տիրոջ, տիրոջ-Աստուծուն, կամ տիրոջ-մարդուն։ Երկու դէպքումն էլ կուլտի խարիսխը էգօիզմն է։ Աստուածութիւնը, մեր կուլտի առարկան, երբեմն ա ն կ ա տ ա ր էր, համեստ ու անշուք։ Նա մի սուկ մարդ էր, երբեմն նոյն իսկ մի անշուք առարկայ,—մի

ծինը իր կողմից էլ ժողովրդական ընթերցանութեան տարածելուն նպաստելու և դրա միջոցով ժողովրդի մտաւոր դրութիւնը բարւոքելուն. չէ՞ որ 20 կոպէկով, այն էլ 18,000—26,000 օրինակ տպվող գրքում, կարելի է տալ բացի սովորական օրացոյցից և շատ պիտանի, հրահանգիչ յօդուածներ, ինչպէս սովորաբար ընդունված է ուրիշ ազգերի ժողովրդական օրացոյցների մէջ։ Դրա համար հարկաւոր է ծաւալը մի քիչ փոխել, բայց կրկին պահել «ծոցի» բնաւորութիւնը, որ զանազան պատճառներով անհրաժեշտ է. գէթ առ ժամանակ. օրինակ, թող նա հրատարակվի ռուսաց Юридическій, Медицинскій օրացոյցների դիրքով։ Առաջին տարին իբրև փորձ կարելի կը լինէր մի և նոյն գինը նշանակելով—մի մասը հրատարակել նախկին ձևով, միւսը իմ առաջարկած դիրքով և բնաւորութեամբ։ Այնուհետև փորձը ինքն ըստ ինքեան կը ղեկավարէ հրատարակութեան գործը։

Այն էլ ասեմ, որ Էջմիածինը կարող է առնուազը ցրվել 30,000 օրինակ. շատ անգամ՝ օրինակներ չեմ բերի այստեղ—նշանաւոր հայ—գաղութներ, ուր նոյն իսկ եկեղեցիներ կան, չեն ստանում տարվայ օրացոյցը, ի հարկէ Էջմիածնի տպարանի անփութութեան շնորհիւ։

Պետրոս Զաքարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ, երկուշաբթի, դեկտեմբերի 16-ին, Թիֆլիսի քաղաքային դուման Թիֆլիսի քաղաքագլուխ ընտրեց Իշխան Ալէքսանդր Միխայլովիչ Արղուտինսկի-Երկայնաբազուկին 57 ձայնով 21-ի դէմ։

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան տարեկան պարահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ, դեկտեմբերի 14-ին, Արտիստական ընկերութեան դահլիճում, գրաւել էր մեծ բազմութիւն։ Զուտ արդիւնքը դեռ որոշ չէ. հաւանական է, որ լինի մօտ 1,500 րուբլի։

Ռուսաց մամուլի գոյութեան առաջիկայ երկուհարիւրամեակի տօնախմբութեան առիթով. յայտնի ռուս հրապարակախօս Վ. Գոլցէվ, բացատրելով «Курьеръ» լրագրի մէջ, թէ ինչու «Русская Мысль» ամսագիրը մերժեց որ և է մասնակցութիւն ունենալ Մոսկվայի մի քանի թերթերի կազմակերպած խորհրդակցութեան մէջ, ասում է, թէ գրողները, ի հարկէ, պէտք է համախմբվեն, բայց ոչ այնպիսի գրողներ, ինչպէս Մոսկվայի յայտնի թերթերի հրապարակախօսները. հարկաւոր է, ասում է նա, որոշ գրական-հասարակական համբաւ, հարկաւոր է որոշ գրական-հասարակական հայեցակէտ, որպէս զի կարելի լինի մտնել անդամ այդ ապագայ գրական կորպորացիայի մէջ։ Այդ առիթով «С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի յոբելեանական մասնաժողովի մէջ մտել են ռուսաց գրականութեան ամենապատուաւոր անունները, բայց չը կայ ոչ մի անձն «Новое Время» լրագրի բանակից։ Եւ այդ լրագիրը շտապեց յայտարարել, թէ ռուսաց մամուլի յոբելեանական յանձնաժողովը զարմանալի կերպով նման է ինչ որ մի սիօնիստական յանձնաժողովի։ Այդ խօսքերը, ասում է լրագիրը, ոչ ոքի չեն մոլորեցնի, այնքան ակնյայտ է նրա ստութիւնը։

«Рус. Вѣд.» լրագրում տպագրված է հետևեալ բիւլլետէնը կոմս Լ. Ն. Տոլստոյի առողջութեան մասին. «Դեկտեմբերի 5-ին կոմս Տոլստոյ հիւանդացաւ ինֆլուէնցիայով և մտաւ անկողին։ Ջերմութեան բարձր աստիճանը տևեց երեք օր։ Այժմ կոմսը ընդհանուր թուլութիւն է զգում և նկատվում են սրտի գործունէութեան թուլութեան նշաններ»։

Մեզ հաղորդում են հետևեալը. «Կիրակի, դեկտեմբերի 15-ին, հայ սիրողների խումբը, Թիֆլիսի Հակաալկոհոլական ընկերութեան Հաւլաբարի բաժանմունքի թատրոնում տուեց երրորդ համրամատչելի ներկայացումն։ Խաղում էին Գ. Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհ» կոմէդիան։ Չը նայելով ձիւնի անընդհատ գալուն, ներկայացումը գրաւել էր ժողովրդի մեծ բազմութիւն. համարձակ կերպով կարելի է ասել, որ թատրոնում ասեղ գցելու տեղ չը կար. շատերը տոմսակ չունենալուց յետ դարձան իրանց տները։ Խաղը ընդհանրապէս աջող անցաւ։ Դերակատարներից աչքի էին ընկնում օր. Մատինեան, պ. Գուլազեան, Միրզոյեան և Փիրումեան։ Չենք կարող չը յիշել և այն, որ Հայոց Դրամատիքական ընկերութեան վարչութիւնը իր խմբի դերասաններից պ. Միրզոյեանին թոյլատրել է մասնակցել Հաւլաբարում տրվող ժողովրդական ներկայացումներին։ Այդ պատիւ է բերում ընկերութեան։ Խորհուրդ կը տայինք թատրոնի տէր պ. Մուրաշկոյին, որ թատրոնի դահլիճը պահէր միշտ տաքացրած և տեղերի գները, որքան կարելի է, իջեցնել և ամենքի համար մատչելի դարձնել»։

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ տիկին Արտեմեան թարգմանել է Գերհարդ Հաուպտմանի «Ջուլհակներ» պիեսան։ Գերմաներէն բնագրի հետ համեմատելուց յետոյ՝ տիկինը լոյս կընծայէ իր թարգմանութիւնը։

Կիրակի, դեկտեմբերի 15-ին, տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի ձայնաւորների խորհրդակցական մասնաւոր ժողովը, որի ժամանակ քուէարկութեան ենթարկվեցին քաղաքագլխի թեկնածուներ իշխան Ա. Մ. Արղութեան, Խ. Վերմիշեան և Իվանենկօ։ Իշխան Արղութեան ստացաւ 32 ձայն 21-ի դէմ, Վերմիշեան—27 ձայն 27-ի դէմ և Իվանենկօ 8 ձայն 46-ի դէմ։

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրի հաստատութեամբ ներկայացրած է մի բոլորովին պատրաստի նախագիծ երկաթուղային ծառայողների իրաւունքների վերաբերմամբ։ Ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, այդ նախագծով երկաթուղային ծառայողներին տրվում են պետական ծառայութեան արտօնութիւններ և աւելացած ռոճիկներ։

Թիֆլիսի քաղաքային ուպրավային ներկայացրած հաշւից երևում է, որ Թիֆլիսի երկու էժանագին գրադարանները ներկայ 1902 թըւականի ընթացքում ունեցել են՝ նուիրատւութիւնների հետ միասին՝ 2,061 րուբլի 30 կոպէկ մուտք, իսկ ծախս—1958 րուբլի 81 կոպէկ։ Էժանագին գրադարանների այցելուների թիւը այս 1902 թւականի ընթացքում նշանաւոր չափով աւելացել է և հասել է 10,000 հոգու։

Ժողովրդական առողջութեան պահպանութեան Պետերբուրգի ընկերութեան մէջ, դեկտեմբերի 10-ին, կովկասեան հանքային ջրերի վերատեսուչ Խվօշչինսկի մի զեկուցում կարդաց այդ հանքային ջրերի մասին։ Խվօշչինսկու զեկուցումից երևաց, որ անցեալ սեզոնի ընթացքում ջրերը այցելել են մօտ 25,000 հոգի, իսկ տեղական ազգաբնակութեան հետ միասին 35,000 հոգի։ Վաննաներ տուած են 500,000 անգամից աւելի։ Վաճառված ջրի շշերի թիւը հասել է 5,400,000-ի, որից 4,433,000 շիշ լցված են եղել Նարզանի ջրով։

ԱՐՄԱՒԻՐԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցաւ Ալէքսանդրեան դպրոցին կից արմաւիրցիների վաղուց ցանկացած արհեստաւորաց դպրոցի բացումը։ Ներկայ էր բաւական ժողովուրդ երկու սեռից։ Հանդէսը բացվելուց առաջ կրօնուսոյց Գաբրիէլ քահանայ Թուսլեանը մի կարճ ճառով բացատրեց արհեստաւորաց դպրոցի խիստ կարևորութիւնը Արմաւիրում։ Ապա խօսեց դպրոցի աւագ ուսուցիչ Կալեանիկօվը, շնորհակալութիւն յայտնելով Արմաւիրի հայ հասարակութեան, որ իր ծախքով ապահովեց դպրոցը։ Սրանից յետոյ կայացաւ դպրոցի դահլիճում գրականական հանդէս. աշակերտները կարդացին մի քանի ոտանաւորներ հայերէն և ռուսերէն և երգեցին մի քանի երգեր ռուսերէնից։ Ուսուցչական խմբի համար հասարակութիւնը պատրաստել էր նախաճաշ։»

ՎԱՆՔԱՇԷՆԻՑ (Գեօքչայի գաւառ) մեզ գրում են. «Տարափոխիկ հիւանդութիւնները չորս ամիս է ինչ բուն են դրել մեզանում. այժմ դիֆտերիտը, կարմրուկը օր չէ լինում, որ չորս-հինգ մեծ թէ փոքր երեխաներ գերեզման չը գլորեն։ Գիւղացիները Աստուծուն աղօթելուց, սրբերին մոմ վառելուց, դալլաքներին աղաչելուց յոգնեցան. ձիւն ձմեռ է, բժիշկներն էլ հեռու, ինչ անեն»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

—Սանասարեան վարժարանի խնամակալութիւնը երէկ առաւօտ նիստ ըրաւ Ս. պատրիարքին նախագահութեամբ, Ղալաթիոյ խորհրդարանը։ Այս գումարման մէջ դարձեալ խորհրդակցութեան առարկայ եղաւ վարժարանին տեղափոխութեան խնդիրը։ Կատարված տեղական քննութիւններէ հասկցվեցաւ որ Սանասարեան վարժարանի Խարբերդ փոխադրութիւնը շատ արդիւնաւոր ծրագիր մը չէ, հետևաբար կը խորհվի թէ վարժարանը կրնայ հաստատվիլ Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքին մէջ, որուն և շրջականերուն մէկ տեղագիրն ալ պատրաստված ըլլալով, երէկուան նիստին մէջ նկատողութեան առնվեցաւ։ Արդէն Սեբաստիայէն հասած մանրամասն տեղեկագիր մըն ալ կայ, որուն համար խնամակալութիւնը շնորհակալութիւն յայտնած և խոստացած է մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ընել։ Այս ամենուն վրա յառաջիկայ նիստին ալ խորհրդակցութիւն մը պիտի ըլլայ, վերջնական տնօրինութեան մը համար։

—Որբանոցներու նկատմամբ Նպաստից յանձնաժողովոյ մէջ կատարված ընդհանուր խորհրդակցութեան միջոցին ուշադրութեան առարկայ պէտք է ըլլան օտար որբանոցներու մէջ գտնված հայ տղաքներն ալ։ Ինչպէս կը լսվի, գաւառները տեղ տեղ այդ որբերը բոլորովին արգելված են հաղորդակցութիւն ունե-

---

քար, մի թուփ, մի անտառ, մի ժայռ։ Բայց նա հետզհետէ կատարելագործվեց։ Մենք նրան օժտեցինք ամենաբարձր ատրիբուտներով, որոնք մեր սեփական ատրիբուտներն են։ Մենք, այսպէս ասած, դրսևորեցինք մեր ներքին էութիւնը, խլեցինք մեզնից ու դրինք մեր կուլտի առարկայի մէջ։ Եւ մենք պաշտեցինք այդ ֆէտիշ-առարկան, առանց գիտակցելու, որ մեր սեփական էութիւնն ենք պաշտում...

Նախագահ Ապօնի—եթէ թոյլ կը տաք այսպէս արտայայտվել—ունի ֆետիշական առանձնայատկութիւններ։ Ահագին, ահագին հասակով մի մարդ, արծուի քթով, նուրբ, օրիգինալ դիմագծերով։ Նա ունի ժամանակակից մշակած եւրոպացու բոլոր ձևերը, շատ սիրալիր, շատ քաղաքավար։ Բայց նա կատարեալ եւրոպացի է և իր ներքին անձնաւորութեամբ։ Ինչպէս ասում են, երկրի առաջնակարգ հռետորներից է, եթէ ոչ առաջինը։ Ես և՛ խօսում և՛ ուշադրութեամբ դիտում էի իմ խօսակցի արտաքինը—այնքան նա օրիգինալ է։ Յիսուն ու վեց գարուն է անցկացրել արդէն, բայց այնքան թարմ է, որ կոնտրաստ չէ կազմում իր երեսնամեայ գրաւիչ ամուսնու հետ։

—Հայրենակիցներ շատ ունենք մեր երկրում. կան մի շարք պատգամաւորներ, որոնցից մի քանիսը իմ ամենամտերիմ ընկերներն են։ Սակայն խնդրում եմ ի նկատի առնել, որ մենք նրանց այլ ևս չենք գիտում իբրև հայ,—նրանք մաջառ են, ծագումով միայն հայ։

Եւ նորից կրկնում է.

—Նրանք մաջառ են, ծագումով միայն հայ։

Կոմսը հրաւիրում է ինձ պարլամենտ, ուր և գնում եմ հետևեալ օրը։ Այդտեղ նա հաւաքեց մի առանձին դահլիճում բոլոր կուսակցութիւնների ղեկավարներին և «ծագումով միայն հայ» պատգամաւորներին։ Ծանօթացրեց մեզ. ահա նախ և առաջ հռչակաւոր Կոշուտի որդին, Ֆրանց Կոշուտը՝ կլորիկ ու ճաղատ, պլօզ ու անիմաստ աչքերով և ընդհանրապէս շատ բանալ արտաքինով։ Կարծում էք լոմբրոզոյական մի տիպ է կանգնած ձեր առջև։ Նա պարագլուխն է «անկախութեան» մեծ կուսակցութեան, որի նպատակն է խզել անջատել Ունգարիան Աւստրիայից։ Հօր ամենաջերմ բաղձանքն էր այդ. նա չը կարողացաւ ի կատար ածել, բայց և երբեք չը հաշտվեց կոմպրոմիսի, Ausgleich-ի հետ. նա մեռաւ աքսորում, «կեցցէ անկախ Ունգարիա» մրմնջալով...

Որդին... հօր հմայքով է միայն ապրում։ Ընդհանուր վկայութեամբ՝ նա ոչ մի ազդեցութիւն չունի երկրում, ոչ մի մտաւոր կամ բարոյական հեղինակութիւն։ Կարծէք ճակատագրական մի հանգամանք է այդ—մեծ մարդկանց ժառանգները լինում են սովորաբար չնչին կարողութիւնների տէր, գրեթէ ոչնչութիւն։ Հերբերտ Բիսմարկ ու Հերբերտ Գլադստօն—երկու անտաղանդ հսկաների ժառանգները—նոյնպէս ներկայացնում են փայլուն միջակութիւն։ Վերջինս այնքան խեղճ է բարոյապէս, որ, կարծես, յաւ անգամ չէ ուզում մի դատի մասին, որի առիթով իր հայրը մի ժամանակ դղրդացել է հոյակապ դահլիճների կամարները...

Մինը միւսի ետևից խօսեցին և ներկայ գտնվող ուրիշ պատգամաւորները—մի շարք Excellence-ներ. Բերզեվիչի, գաղտնի խորհրդական և ունգարական «Դէլեգասիոն»-ի անդամ, Ռակովսկի, պահպանողական կուսակցութիւնից, կոմս Զիչի, որ սկսեց պատմել իր տպաւորութիւնները կովկասեան ճանապարհորդութիւնից և այլն։ Խօսում են նաև «ծագումով միայն հայերը»—կոմս Կարաչօնի, Արմենօպոլի պատգամաւոր, բարոն Դանիէլ, նախկին մինիստր, Վիկտոր Դգեկուշ, Գորօվէ, Լէնգիէլ, Պօպ, Տիբօր... վերջինս 24 տարեկան է միայն։ Կարծեմ դեռ բոլորը չեն սրանք։ Քանի չափ հայ պատգամաւորներ կան Աւստրօ-Ունգարիայի երկու պարլամենտներում։

Այդ ընտանեկան, բաւական հաճելի խօսակցութեան ընթացքում ես իմացայ, որ հայ տարրը տուել է զանազան ժամանակներում բազմաթիւ նշանաւոր դէմքեր։ Ազատագրական պատերազմը վերջանալուց յետոյ սահմանադրական կառավարութեան մէջ առաջին առևտրի մինիստրը եղել է հայ, Գորօվէ անունով։ Նոյն պատերազմին մասնակցել են չորս նշանաւոր հայազգի գեներալներ—անունները չեմ յիշում։ Վերջին ժամանակներս վախճանված ունգարական առաջնակարգ դրամատուրգ Չիկի նոյնպէս հայ է եղել և այլն և այլն։

Պատմում են մեր վաղեմի հայրենակիցների շառաւիղները և հարց ու փորձ են անում։ Բայց նրանց մէջ ես չեմ տեսնում այն ջերմութիւնը, որ այնքան խրախուսում էր ինձ լեհահայ գաղութների մէջ։ Մի քիչ էլ, կարծես, քաշվում են մաջառներից, չեն համարձակվում իրանց համակրութիւնները ազատօրէն յայտնել...

Պատգամաւորներից հրաժեշտ առի, մի քանիսի հետ ժամադիր եղանք և ես գնացի ֆինանսների մինիստրի մօտ, որը, ինչպէս գիտէք, հայ է նոյնպէս։ Նախօրօք հաղորդված էր արդէն, մինիստրը երկար սպասել չը տուեց։ Ներս մտայ մի մաջառ պատգամաւորի ուղեկցութեամբ, որ, կարծէք, լրտեսելու էր գալիս։ Ծերունի Լուկաչ հանգարտ, միմիաւոր մի դահլիճում նստած՝ քիթը խրել էր հաշիւների մէջ։ Դողդողալով վեր բարձրացաւ տեղից—տարիները ճզմել են արդէն նրա փոքր մարմինը—և դիմաւորեց ինձ քաղցր ժպիտով.—այդ ժպիտը մնաց նրա դէմքին մինչև մեր խօսակցութեան վերջը։ Ինձ թւում էր, թէ նա երբեք չէր տեսել հայ և որ իմ երևալը յանկարծակի զարթեցրեց նրա մէջ աղօտ ու տարտամ յիշողութիւններ... Նա կարծես չէր լսում ինձ, այլ միայն դիտում էր։

Երբ ես վերջացրի, նա սկսեց խօսել հանդարտ, նւաղած ձայնով։

—Հայ տարրը—ասաց նա ի միջի այլոց—ապրում է Ունգարիայում ազատ ու ապահով. նա ամենալաւ և ամենասիրած տարրերից մէկն է, ժիր ու ձեռնարկու. մաջառները շատ էլ սովոր չեն տալու աշխատանքի, չունեն նախաձեռնութիւն առևտրի և արդիւնաբերութեան մէջ. մտածեցէք, եթէ հնարաւոր է, գաղթական հայերին թող փոխադրեն Ունգարիա...

—Ես ձեր տրամադրութեան տակ եմ, աւելացրեց նա իմ հրաժեշտի միջոցին, երբ կուգէք, եկէք։

Տեղական թերթերը հաղորդում են այսօր, որ Պարիզից եկել է այստեղ ֆրանսիացի գրող, «Օրօր»-ի խմբագիր Պիէռ Կիառ և մի ատենախօսութիւն է արել Թիւրքիայի մասին, պարլամենտի դահլիճներից մէկում։ Միաժամանակ ազդարարվում է, որ վաղը պիտի տեղի ունենայ նոյն պարոնի երկրորդ ատենախօսութիւնը տեղիս ժուրնալիստների ակումբի մէջ։ Հրաւիրված են բոլոր թերթերի ներկայացուցիչները, պարլամենտի և ընդհանրապէս «բարձր» հասարակութեան անդամները - ատենախօսութիւնը յայտարարված է ֆրանսերէն լեզւով։ Առաջին կոնֆերանսին նախագահել է կոմս Զիչի և ներկայ են եղել բազմաթիւ ականաւոր պարլամենտական գործիչներ, որոնց թւում ինքը կոմս Ապօնի։ Թիւրքաց դեսպանը, ինչպէս երևում է լրագրական նօտաներից, խիստ բարկացած է։ Ապօնիի մասնակցութիւնը և պարլամենտի մէջ ժողով գումարելը, իրաւ որ, գրգռիչ հանգամանք ունի. և շատերն են զարմանում, որ ունգարական վարիչ շրջանները թոյլ են տուել այդ։

Դա մի անախորժ և անբացատրելի անակնկալ է Բ. Դրան համար, որովհետև Ունգարիան եւրոպական բոլոր երկրների մէջ Թիւրքաց միակ անկեղծ ու անշահախնդիր բարեկամն է համարվում։ Ձեզ յայտնի է, որ բացի արիւնի ազգակցութիւնից՝ կան պատմական տրադիցիաներ էլ. նեղ րօպէներին Թիւրքիան անգնահատելի ծառայութիւններ է մատուցել մաջառներին։ Այդպէս, օրինակ, 1848—49-ի ապստամբական անաջող շարժումներից յետոյ, երբ ռէակցիան տիրեց ժամանակաւորապէս, մաջառ փախստականները ազատ ապաստան էին գտնում Թիւրքիայի մէջ և չը նայած թշնամու, աւստրիական կառավարութեան թախանձանքներին ու պահանջներին, նրանք չէին յանձնվում... Մաջառները չեն մոռանում այդ ասպետական հովանաւորութիւնը։

Ego

նալէ իրենց մայրենի եկեղեցիին հետ, մինչդեռ ուրիշ տեղեր նոյն դժուարութիւնը չը կայ։ Ոմանք կըսէին թէ՝ քանի որ մեր անոք տղաքները խնամելու դիւրութիւն չունինք և ուրիշներու յանձնելու հարկադրված ենք, անոնք իրենց ուզած կերպովը կը դաստիարակեն ու կը խնամեն զանոնք, և ազատ են այդ հաղորդակցութեան կապը պահպանելու կամ խզելու քանի որ այդ է իրենց սկզբունքը և գործելու ուղղութիւնը։ Փորձը ցոյց տուաւ որ գործելու ուղղութիւն մը չեն տեղ տեղ երեան հլած այդ արգիլքները, քանի որ ուրիշ տեղեր ատոր ճիշդ հակառակը կը տեսնվի, և նոյն իսկ մեր մօտերը, Պէյքէքի մէջ գտնված գերմանական որբանոցի սաները և սանուհիները, տօնական օրեր եկեղեցի կը բերվին, կը հաղորդվին և այլն։ Երէկ Եղեսիայէ մեր ստացած մէկ նամակին մէջ կը կարդանք որ, տեղւոյն օտար որբանոցներու վարչութեանց ու առաջնորդարանի միջև հայ կարօտ տղայոց կրօնական հրահանգութեանց մասին ասկէ առաջ գոյացած բանաւոր համաձայնութիւնը միշտ ճշտութեամբ կը գործադրվի, ու սահմանված օրերուն մէջ հարիւրաւոր երկսեռ տղաքները կրօնի ուսման ու աղօթելու համար մայրենի եկեղեցի կը տարվին անվրէպ։ Անցեալները Ամերիկեան որբանոցի սանուհիներէն մին ամուսնանալու վրա ըլլալով՝ Միսիոնարուհի Միս Ջէմպըրս՝ որ որբուհիներու խումբին հետ եկեղեցի կը գտնվէր, պատարագի աւարտի միջոցին՝ մայրական փայփայանքով մը նոյն որբուհին անձամբ ս. Սեղանին առջև առաջնորդեր ու երկիւղածօրէն ներկայ գտնվեր է անոր հաղորդվելուն։ Երբ կան տեղեր՝ ուր օտար որբանոցներու վարիչները հայ տղաքներու գէթ տարին անգամ մը չեն թոյլատրեր ոտք կոխել մայրենի եկեղեցի, գոհութեամբ կը նշանակենք այս վարիչները, որոնց ընթացքը գործնականօրէն շատ կը տարբերի միւսներու ընթացքէն։ Կարելի չէ այս կերպ կարգադրութիւն մը ձեռք բերել նաև միւս օտար որբանոցներու համար, որոնք ամբայէս փակած են իրենց դռները հայ եկեղեցականներու դէմ։ Պատրիարքարանը կրնայ գործը հասկցնել այդ որբանոցները մատակարարող բուն կենտրոնի մարմիններուն, որոնց բոլոր նպատակը կրօնածաւալական չը կրնար ըլլալ, ինչպէս կը հասկցվի գործերու ուղղութենէն։

—Շարականի աշխարհաբար թարգմանութիւնը մեր ժողովրդեան բարեպաշտ մասին, ինչպէս նաև գրական դասակարգին համար հաճելի նորութիւն մը պիտի ըլլայ։ Երուանդ էֆէնդի Տէր-Անդրէասեան, որ իբրև ուսուցիչ հայ և օտար լեզուներու, իբրև խմբագիր-հրապարակագիր անուն մը ունի, արդէն ստանձնած է այս գործը և ծննդեան օրերու յատուկ շարականներու բնագիրը և թարգմանութիւնը դէմ առ դէմ հրապարակ պիտի հանէ յառաջիկայ շաբթու։ Տպագրութիւնը աւարտած է գրեթէ, հետևաբար մօտ օրէն պիտի կրնանք տեսնել ճշգրիտ և հարազատ մէկ թարգմանութիւնը այնքան ներշնչմամբ գրուած այդ եկեղեցական երգերուն որոնց մասին նոյն իսկ հայ-բողոքականները հիացմամբ կը խօսին։ Տէր-Անդրէասեան էֆէնդին հետզհետէ պիտի պատրաստէ այդ շարականներու մնացեալ մասերը, որոնց իմաստին թափանցելու համար միայն հայ լեզուն գիտնալ բաւական չէ, այլ պէտք է ըմբռնել բուն իմաստը այդ շարականներուն, որոնց համար իրաւամբ ըսուած է որ հայ եկեղեցւոյ ամբողջ աստուածաբանութիւնը կը բովանդակեն իրենց մէջ։

—Երուսաղէմի մէջ հոկտեմբերի 27-ին տեղացող սաստիկ անձրևէն բաւական վնասներ յառաջ եկեր են։ Երուսաղէմի բարձունքէն ու Համբարձման լեռնէն ուղղակի Գեթսեմանիի ձորը իջնող հեղեղներէն՝ նոյն տեղ գտնված «Աստուածամայր» տաճարը կիսով չափ գրեթէ ողողուեր է, (48 աստիճան խոր ըլլալուն պատճառաւ)։ Հոն կը գտնվի Տիրամօր գմբէթեայ անշուք գերեզմանը, որ առաջին ուխտավայրերէն մին կը համարվի ամեն ազգաց, առհասարակ։ Հայոց և յունաց միայն սեփական եղող այս սրբավայրը՝ ուր ըստ սովորութեան ամեն օր պատարագ կը մատուցվէր, նոյն օրը անկարելի դարձեր է պատարագելը, տեղւոյն տեսուչները՝ 40—50 սելովամցիներ վարձելով մաքրել տուեր են։ Տաճարին ներսն ու դուրսը լեցուած ջուրերը պարպուելով տեսնվեր է որ մէկ կանգունի չափ ամբողջ ցեխ ու աւազ նստած է յատակը. հոն՝ աշխատաւորները հազիւ 2—3 օրէն կրցեր են մաքրել այդ ամենը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Indépendan. Roumaine» լրագրի թղթակիցը գրում է Սոֆիայից, որ թէև բոլգարական ամբողջ մամուլը միահամուռ համակրութիւն է ցոյց տալիս մակեդոնական շարժմանը և բոլգարների դրութեանը Մակեդոնիայում, բայց և այնպէս նրանց կարծիքները միանման չեն ապստամբութեան հետևանքների վերաբերմամբ։ Ուղիղ է, մեծամասնութիւնը յոյս է դնում ռուս-աւստրիական համաձայնութեան վրա և կարծում է, որ Մակեդոնիայում թափված արիւնը զուր չի անցնի և երկիրը կը ստանայ ցանկալի րէֆօրմները, բայց կան և այնպիսիներ, որոնք յուսահատութեան մէջ են՝ երկիւղ կրելով, որ Թիւրքիան պատերազմ կը յայտնէ Բոլգարիային, կը յաղթէ նրան և ապա կը ստրկացնէ ոչ միայն Մակեդոնիան, այլ և Արևելեան Ռումելիան։ Ի նկատի առնելով այս հանգամանքը, Բոլգարիայի հասարակական կարծիքը ձգտումն է ցոյց տալիս սերտ բարեկամութիւն հաստատելու Սերբիայի հետ, որպէս զի պատերազմի դէպքում երկու սլաւոն փոքրիկ պետութիւնները կարողանան դիմադրել Թիւրքիային, եթէ վերջինս կամենայ յանկարծակի յարձակումն գործել Բոլգարիայի վրա։

—Մենք հաղորդեցինք, որ Նօբէլի հաստատած հինգ պրէմիաներից մինը, այն է գրականութեան պրէմիան յատկացրվել է յայտնի գերմանացի պատմաբան Մօմզէնին և այդ իրողութիւնը զայրոյթ և բողոք է առաջ բերել շատերի մէջ։ Սակայն, կան և այնպիսիները, որոնք գտնում են, թէ այդ բողոքը անտեղի է, որովհետև Մօմզէնը ստացել է ոչ թէ բուն «խաղաղասիրական» մրցանակը, այլ գրականական պրէմիան։ Խօսելով այդ առարկութեան մասին, Ստոքհօլմի «Figaro»-ի թղթակիցը ասում է, որ Շվեցիայի հասարակական կարծիքը սաստիկ վրդովված է մրցանակը Մօմզէնին յատկացնելու գործով։ «Ամբողջ սկանդինավական հասարակութիւնը, ասում է լրագիրը, զարմացած է, որ Նօբէլեան գրական մրցանակը տրվել է Մօմզէնին. այդ նշանակումը բոլորովին հակասում է Նօբէլի կտակի տրամադրութիւններին, որովհետև գրական մրցանակը ստանալուն վերաբերեալ յօդուածի մէջ պարզ ասված է, որ պսակւորի (լաուրէատի) գլխաւոր ձգտումը պէտք է լինէ իդէալականութիւնը։ Հէնց անցեալ տարի իր գրական գործունէութեան այդ ուղղութեան համար մրցանակը ստացաւ Սիւլլի-Պրիւդօմը։ Ոչ ոք, ի հարկէ, միտք չունի հերքել հռչակաւոր պատմաբանի գիտնական ծառայութիւնները և եթէ խնդիրը վերաբերէր պատմական աշխատութիւններին, ոչ մի ձայն չէր առարկի, բայց Մօմզէնի արտադրութիւնների մէջ, այն ոգեւորված երկրպագութեան մէջ, որով նա վերաբերվում է հռօմէական ժողովրդին, Յուլիոս Կեսարի երկաթէ և արեան քաղաքականութեան, նրա համաձայնութեան մէջ Բիսմարկի թէօրիաների հետ—դժուար է տեսնել այն իդէալական ձգտումները, որ պահանջվում է գրական գործունէութիւնից։ Լուր էր տարածված, որ մրցանակը պէտք է տրվի Իբսէնին կամ Բերնսօնին, այդ յոյսերը չքացան և մրցանակը Մօմզէնին տրվելը ընդունվեց մեծ տարակուսանքով. զարմացրեց այդ ոչ միայն հիւսիսային երկիրներին, այլ և ամբողջ Եւրոպային։»

—Իտալական կառավարութիւնը, ինչպէս հաղորդում է «Information» լրագիրը, որոշել է դպրոցներ բանալ Դամասկօսում, Հալէպում, Ալեքսանդրէտում, Երուսաղէմում և Եգիպտոսում, յատկացնելով այդ դպրոցների պահպանութեան համար 1,000,000 ֆրանկ տարեկան։

—Անգլիայի և Գերմանիայի ձեռնարկած յարձակողական միջոցները Վենեցուէլլայի հանրապետութեան դէմ ընդհանուր զայրոյթ են առաջ բերում Ամերիկայի մէջ։ «Temps» լրագրի Բերլինի թղթակիցը ասում է, թէ դիպլօմատիական շրջանում հաստատ համոզված են, որ Վենեցուէլլայի ափերի պաշարումը և ծովային մաքսատների գրաւումը բոլորովին բաւական են, որ ստացվեն պահանջված գումարները։ Սակայն եթէ այդ գումարները չը ստացվեն և եթէ չիրագործվի վէճը Հաագայի միջնորդ դատարանի քննութեան ենթարկելու ծրագիրը, որովհետև Միացեալ-Նահանգների նախագահը Ռուզվէլթ, որին առաջարկված էր միջնորդ դատաւոր լինել, մերժել է, այնուամենայնիւ Գերմանիան և Անգլիան չեն վստահանայ պատերազմական գործողութիւններ սկսել Վենեցուէլայի դէմ, վախենալով, որ չը կրկնվի Մեքսիկայի փորձը Ֆրանսիայի վերաբերմամբ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

14 դեկտեմբերի

ՄՕՍԿՎԱ։ Հիւանդանոցից փախած Ալեքսանդր Կար բռնված է։

ԱՍԽԱԲԱԴ։ «Закаспійское Обозрѣніе» լրագրին հեռագրում են Անդիժանից, «Այսօր նկատվում էր երկրի տատանումն. երեկոյեան մօտ 6 ժամին, առանձին հարուածներ։ Պօստ-հեռագրական գրասենեակը և գանձարանը զետեղված են վագոններում։

ՕՐԵՕԼ։ Նահանգական զէմստվօի ժողովը վճռեց միջնորդել գինու հարկ մտցնելու մասին 50 կօպէկ վեդրօի վրա, որ կը կազմէ ամբողջ նահանգի համար 700,000 ր.,—ժողովրդական կրթութեան կարիքների համար։

ԲԱԽՄՈՒՏ։ Երեկոյեան 10 ժամին Անննսկայա հանքահորում, Ուսպէնսկու քարածուխի հանքում, ուր աշխատում էին 100 մարդիկ, տեղի ունեցաւ հրդեհ. 20 մարդիկ կարողացան դուրս փախչել. մնացածներին ազատելու քիչ յոյս կայ։

ՍՕՖԻԱ։ Ռուսաց դիպլօմատիական գործակալութեան մէջ ճաշին կուսակցութիւնների մի քանի պարագլուխները ծանօթացրին Լամզդորֆին իրանց կուսակցութիւնների գաղափարների հետ մակեդոնական հարցի վերաբերմամբ։ Ներկայ էին Աւստրո-Ունգարիայի և Սերբիայի ներկայացուցիչները։

ՍՕՖԻԱ։ Սահմանի վրա գտնվող Ցարիբրոդ կայարանում Լամզդորֆին ողջունեցին խորհրդի նախագահը, ներքին գործերի և հասարակական աշխատանքների մինիստրները և ռուսաց դիպլօմատիական գործակալը։ Գնացքը հասաւ Սօֆիա 4 ժամին։ Լամզդորֆին կայարանում ողջունեցին գեներալ-ադիւտանտ Նիկոլաեւ իշխանի կողմից, բոլոր մինիստրները, ազգային ժողովի բիւրօն, քաղաքային դուման և բոլոր կորպօրացիաները։ Քաղաքագլուխը կարճ ճառ արտասանեց և մատուցեց աղ ու հաց։ Լամզդորֆ գնաց պալատը պալատական կառքով, ուղեկցված հեծելազօրքի մի մասով. մինչև պալատը շարքով կանգնած ահագին ամբոխը ողջունում էր կոմսին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Թագաւոր Կայսրի անուանակոչութեան օրը մութէսարիֆը մոռացաւ դրօշակներ կախել. ռուսաց հիւպատոսը հասկացնել տուեց նրան, որ չի ընդունի նրան շնորհաւորութիւնով։ Ռուսաց դեսպանի առաջադրութիւնների պատճառով, մութէսարիֆը հեռացրված է պաշտօնից։ Ներքին գործերի մինիստրը ներողութիւն խնդրեց դեսպանից։

ՍՕՖԻԱ։ Ուղերձը, որ մատուցին մակեդոնացիները Լամզդորֆին, պարունակում է իր մէջ, բացի շնորհակալութիւնից Ցարին և ռուս ժողովրդին, ցանկութիւնների մի ցուցակ րէֆօրմներ մտցնելու վերաբերմամբ։ Վաղվան ճաշին ռուսաց գործակալութեան մէջ հրաւիրված են աւստրո-ունգարական դեսպանը և բոլոր կուսակցութիւնների պարագլուխները։

ՎԻԵՆՆԱ։ «Neue Freie Presse» հաղորդում է, որ կոմս Լամզդորֆի մասնաւոր ունկնդրութիւնը Թագաւորի մօտ Նիշում տևեց ոչ աւելի քան երկու ժամ։ Ճաշի ժամանակ Նոցա Կայսերական Մեծութիւնների համար առաջարկած տօստի մէջ Թագաւորը ասեց, որ կոմս Լամզդորֆի միսիայում ինքն տեսնում է Սերբիայի և Ռուսաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնների ամրապնդման երաշխաւորութիւն։—Սերբիական պալատում գոհ են Լամզդորֆի գալուստով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ձմեռային պալատում կայացաւ ճաշ պաժէրի կորպուսի օֆիցէրական և այլ պաշտօններով ծառայողների և ծառայածների համար։ Արքայական սեղանը պատրաստված էր Գէօրգիեվսկի դահլիճում. Ներկայ էին ամենահին պաժերը։ Պաժերը ճաշում էին Պօրտրէտնի գալէրէայում, Գէրբօվայա և Ալեքսանդրօվսկայա դահլիճներում և Պիկէտնայա սենեակում։ Թագաւոր Կայսրը հետևեալ կենացն արտասանեց. «Թագուհի Կայսրուհիների անունից եւ Իմ անունից խմում եմ թանգագին հիւրերի, բոլոր նախկին եւ այժմեան պաժերի, կորպուսում առաջ ծառայած եւ այժմ ծառայողների կենացը։ Ձեր կենացը, պարոններ, Ուռա»։ Երաժշտութիւնը նուագեց մարշ։ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչ առաջարկեց Թագաւոր Կայսրի կենացը։ Ճաշից յետոյ պաժերը հաւաքվեցին Նիկոլաեվսկի դահլիճում։

Դեկտեմբերի 14-ին պաժերի կորպուսում կայացաւ ակտ Բարձրագոյն ներկայութեամբ։

15 դեկտեմբերի

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Կառավարչական օրգանում տպագրված է. «Մենք երջանիկ ենք տեսնել կոմս Լամզդորֆի այցելութեան մէջ ուշադրութեան եւ համակրութեան նոր ապացոյց, որ ցոյց է տալիս Թագաւոր Կայսրը մեր սիրելի Թագաւորին և նրա տանը»։

ՄԱԴՐԻԴ։ Էմբէրների ընտանիքը բերված է կայարան Ֆրանսիա ուղարկելու համար։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բալֆուրի առողջութիւնը բարւոքվում է։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագուհին ճաշ սարքեց պատերազմում սպանված զինուորների 1500 այրիների և որբերի համար։

ԲՕՄԲԷՅ։ Ժամանեցին Կօննաուտեան դուքսը և դքսուհին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դուքս Գէօրգ-Ալեքսանդր Միխայիլ Գէօրգիեվիչ Մէկլէնբուրգ-Ստրէլիցկի գեներալ-մայօրի աստիճան է ստանում, նշանակվելով լէյբ-գվարդիայի դրագուններին գնդի հրամանատար։ «Прикаспійская Торгово-Промышленная Газета» լրագրին արգելված է տպել մասնաւոր յայտարարութիւններ։

16 դեկտեմբերի

ԲԻՒՍԿ։ Ժամը 7-ին և 35 րօպէին զգացվում էր ալիքանման երկրաշարժ, որը տևեց 5 րօպէ։

ԱՍԽԱԲԱԴ։ Գեներալ Իվանով, զեկուցանելով Թագաւոր Կայսրին գործերի դրութեան մասին Անդիժանում, յոյս ունի, որ մի ամսից յետոյ զօրքերը և կառավարչական հիմնարկութիւնները կը տեղաւորվեն ժամանակաւոր շինութիւնների մէջ։ Ֆէրգանեան նահանգապետին տրված է 2500 րուբլի քաղաքային միջոցներից, օգնութիւն հասցնելու համար ազգաբնակութեանը։ Բերդապահ զօրքերը ենթարկված են նահանգապետին։ Մարդկային զոհեր որոշվեցին մինչև դեկտեմբերի 7-ը. Անդիժանում—1600, Խօպէնսկի վօլօստում—700, Եարբաշինսկի վօլօստում—600, Ալտինկուլսկի—650, Մայգիրսկի—200, Կօկանկիշլագեան—630 և Ասակինեան—300. ուրիշ վօլօստներում զոհերի թիւը աննշան է։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Թիւրքաց լրագիրների խօսքով, ժանդարմեան օֆիցէրներին և զինուորներին Մակեդոնիայում տրված է ռոճիկ։ Շատ պաշտօնեաների դէմ Մակեդոնիայում դատաստանական քննութիւն է սկսված, մեղադրվելով անկանոն գործողութիւնների մէջ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Հայոց եկեղեցին մտնելու ժամանակ սպանվեց բանկիր Ժամհարօվ։ Կալանաւորված մարդասպանը իրան անուանեց պարսկահպատակ Ակօպիմոնեանց։ Յանցանքը բացատրվում է վրէժխնդրութեամբ Ժամհարեանից այն չարագործներին մատնելու համար, որոնք նրանից փող էին պահանջում։—Պօլիտեխնիկական ընկերութիւնը, Կայսերական տեխնիկական դպրոցին կից, տօնեց քսան և հինգամեակը։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Թագաւորը շնորհեց Լամզդորֆին իր պատկերը։ Բոլոր ողջոյններին գաւառից կոմսը պատասխանեց հեռագրով։

ՏԱՆԺԷՐ։ Մարօկկօի իշխանութիւնները հաստատում են, որ սուլթանի զօրքերի նշանաւոր պարտութիւն կրելու մասին լուրերը չափազանցրած են։ Սուլթանական զօրքերի մի մասն անցաւ ապստամբվածների կողմը, իսկ հաւատարիմ մնացածները յետ քաշվեցին դէպի Ֆէզ։

ՍԻՄԱԿՈՒՋԻ։ Տեղի ունեցաւ ալիքանման երկրաշարժ, որին առաջընթաց էր ստորերկրեայ խուլ ձայն։

ՍՕՖԻԱ։ Երեկոյեան 6 ժամին Լամզդորֆ ճեպընթաց գնացքով ճանապարհ ընկաւ. կայարանում նրան ճանապարհ գցեցին մինիստրները, դիպլօմատները, պատգամաւորները, կորպօրացիաների և ընկերութիւնների ներկայացուցիչները և մակեդոնցիների ու ժողովրդի հազարաւոր ամբոխ։ Իշխանը իր սվիտայով և մինիստրներով գնաց ճանապարհ գցելու մինչև Ցարիբրոդ։ Գնացքը շարժվեց «ուրայի» անընդհատ աղաղակների մէջ։

ՍՕՖԻԱ։ Ճաշին ռուսաց դիպլօմատիական գործակալութեան մէջ ի պատիւ Լամզդորֆի ներկայ էին իշխանը, Աւստրո-Ունգարիայի և Սերբիայի ներկայացուցիչները և կուսակցութիւնների բոլոր պարագլուխները։

ԱՍԽԱԲԱԴ։ Ցերեկվայ 4 ժամ 45 րօպէին ապրանքա-մարդատար գնացքը, որ դուրս էր եկել միջին ասիական երկաթուղու Նազօրնայա կայարանից, խորտակվեց ճանապարհի ողողվելու պատճառով. շոգեկառքը կողքի վրա ընկաւ, տասն և մէկ բեռնաւորված և մէկ զինուորական վագոններ ջարդվեցին. ծանր վիրաւորվեց եֆրէյտոր Եակօվլեվ, թեթև վիրաւորվեցին մեքենավարը և մի նորակոչ զինուոր։ Ճանապարհորդները փոխադրվեցին օգնական գնացքում։ Ճանապարհը փչացած է 35 սաժէն տարածութեամբ. երթևեկութիւնը վերականգնված է։—Թոյլատրված է փոխարինաբար վերցնել մարգէլանեան քաղաքային գումարներից 15,000 ռուբլի, նոյնպէս 3000 ր. օֆիցէրներին և պաշտօնեաներին բաժանելու համար իւրաքանչիւրին 100-ական ռուբլի նպաստ։ Երկաթուղով ձրի կարող են դուրս գալ Անդիժանից ամենքը մինչև դեկտեմբերի 20-ը։ Բերդապահ զօրքի զինուորներին աւելի շատ մթերքներ են տրվում. երկիրը ծածկվեց մասնաժողովների ցանցով՝ նուիրատուութիւններ ժողովելու համար։ Անդիժանում մասնագէտները երկրաշարժի պատճառների հետազօտութիւններ են կատարում։—Դեկտեմբերի 14-ին, երեկոյեան 10 ժամին, զգացվում էր երկարատև զօրեղ հարուած։—Դեկտեմբերի 13-ին բացված է կանոնաւոր երթևեկութիւն երկաթուղիով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Գոլովինի, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակէ օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ն. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութիւն, վեներական (սիֆիլիս) և միզական հիւանդ.
ԶԱԽԱՐԵԱՆ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և [illegible] հիւանդ.
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և միզական հիւանդ.
Հ. Ն. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ի. Ի. ԳԱԼԼԱԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Գ. Ն. ԹՈՒՐԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ.
Ա. Գ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՈՍՏՈՄԲԵԿՈՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. և մորթու հ. (ոսկերաբուժ.)
Ն. Ն. ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ—6—7 ժ. ներքային (նեյրոլոգ.), վեներական և մորթու
Գ. Ն. ԹՈՒՐԱՆԵԱՆՑ—7—8 ժ.
Բ. Ն. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7½—8 ժ.
Վճարը 50 կ. Հիւանդները ձրի [illegible] օպերացիաների համար [illegible]
[illegible] ժամը 11—1 ժ.
Հիւանդանոցի վերատեսուչ
բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲՈՒԺԱՍԵՆԵԱԿ

ԴՈԿՏՈՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

[illegible]

ԲԺԻ, ԹՔԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Сергіевская ул., д. 12.

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

ԴՐ. ԽՎ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ

Ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների ընդունում է առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը և 5-ից մինչև 7 ժամ երեկոյեան Միխայլովսկի պրոսպեկտ 154։ Տէլէֆօն 825։ 6—30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ա. Մ. Խան-Աղեան

Ընդունում է հիւանդներին 9—2 եւ [illegible]—6 ժ. Երևանեան հրապարակ, տուն Եղիազարեանի № 3։ (կ. ե. հ.) 22—100

Որոնում եմ կապալառու

նոր չինած [illegible] համար։ Մանրամասնութիւնները հարցնել [illegible], № 13, [illegible] նոր դեղատան դիմաց։ 4—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԸ յայտարարում է, որ այս տարւայ դեկտեմբերի 18-ին, առաւօտեան 10 ժամին, մասնաժողովի նախագահի բնակարանում (Սուդեբնայա փողոց, № 68) նշանակված է աճուրդ 600 խորանարդ սաժէն [illegible] կոչված քար մատակարարելու համար 1903 թուականին և 625 խորանարդ սաժէն գետի աւազ մատակարարելու 1903—1904 թուականների ընթացքում [illegible] համար զօրանոցներ չինելու [illegible] մատակարարելու մանրամասն պայմանները կարելի է տեսնել մասնաժողովի գործավարի մօտ (Սուդեբնայա փողոց № 10, բնակարան № 7) ամէն օր։ Այն անձինք, որոնք ցանկանում են մասնակցել աճուրդին, պէտք է ունենան վկայական կամ անցագիր և պէտք է ներկայացնեն 5% գրաւական՝ ցանկացողի կողմից առաջարկված գնի։ Գրաւականը կարող է բաղկացած լինել առձեռն փողից կամ տոկոսաբեր թղթերից, որոնք ընդունվում են գրաւական պետական կապալների ժամանակ։ 3—3

Լոյս տեսաւ և վաճառվում են

1903 թ. Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Հասցէն. Թիֆլիս, Մակար Ջմշկեան։ 7—10

Վրաստանի եւ Իմերէթի հայոց վիճակային կօնսիստօրիայի ատեանում դեկտեմբերի 18-ին ՆՇԱՆԱԿՎԱԾ Է ԱՃՈՒՐԴ վարձով տալու Կուկիայի ս. Աստուածածին եկեղեցու գաւթում գտնված երկու եկեղեցական կրպակները։ Ցանկացողները պէտք է ներկայացնեն պատշաճ գրաւական։

Անդամ կօնսիստօրիայի՝

3—3 Զաքարիա քահ. Զարդեղեանց

Լոյս տեսաւ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ ՊԱՏԿԵՐ

Իր մահվան տասնամեակի առիթով

Գինն է 25 կոպ.

Գումարով ցանկացողները դիմեն [illegible]

Դիմել Тифлисъ, С. Согомонянцу, Троицкая, 11. 1—3

Տօներին երեխաներին ընծայելու համար, լոյս տեսաւ [illegible]

ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ

(15 պատկերով, 72 երես)

Առանց կազմի—50 կ., գունաւոր 40 կ., կազմով—75 կ., գունաւոր 60 կ.

МОСКВА, свящ Э. Назарьянцъ. ТИФЛИСЪ, Центральная книжная торговля. Հեղինակից գնողները ճանապարհածախս չեն վճարում 1—6

ՀԱՅ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԿԻՍԱՄԵԱԿ

«Հայ Հանդէսը» կը հրատարակուի Վենետիկ, ամեն ամսուն 1-ին և 15-ին։

Բաժնեգին. Ռուսիա տարեկան 4 ր., վեցամսեայ 2 ր.։ Հասցէն. «Haï Hantesse», cassetta postale 341 (Italie) Venise. 1—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 17-ին

Հայ սիրողների խումբը, մասնակցութեամբ

Պ. Ա. ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ

Կը ներկայացնէ

ՕՐՎԱՆ ՉԱՐԻՔ

Դրամա 4 արար., հեղ. Պօտեխինի, թարգման. Արաքսեանի

Մասնակցում են՝ տ.տ. Ոսկանեան, Մամուլեան, Տէր-Գրիգորեան, պ.պ. Արաքսեան, Ամբարցումեան, Աղելխանեան, Երիցեան, Սիւտչեան, Մարտիրոսեան։

Սկիզբն է 8 ժամին

1—1 Րէժիսոր Արաքսեան

ՆՈՒԽՈՒ երկու եկեղեցիները միասին՝ կարևորութիւն ունեն մի չնորհունակ խմբապետի մինչև 600 ր. ռոճկով. կարող ցանկացողներից խնդրւում է դիմել վիճակիս տէր-փոխանորդ Սիօն վարդապետին։ 1—5

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

մի հայ օրիորդ հայերէն կանօնաւոր իմացող մի երեխայի հետ խօսելու համար։ Պիտի գնայ Բագու։ Պայմանների համար դիմել Աւչալեան փողոց, տուն № 35 Բահաթրեանցի բնակարանը առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 6 ժամը երեկոյեան։ 1—3

Վ Ա Ճ Ա Ռ Վ Ո Ւ Մ Է

ՄԵՂՐ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԵՂՈՒԱՆՈՑԻՑ։

Ֆունտը—40 կոպ. պուդը—14 րուբլի

Կամօնիրսկի պերեուլոկ, տուն Ջիալովի, № 2 (Բաղդօնի պոստի ետեւում)։

Առ. ժ. 10—1. երեկ, ժ. 5—7։

Ց Ա Ց Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՌՈՒՍՏՕՎՈՒՄ ԴՕՆԻ ՎՐԱ, Ս. Սմբատեանցի մասնաւոր ուսումնարանում, որտեղ աւանդվում են հայոց կրօն, ռուսաց լեզու, հայոց լեզու, թուաբանութիւն, ռուսաց եւ հայոց գեղագրութիւն, չարունակվում է հայ աշակերտների ընդունելութիւնը։ 6—7

ԲԺԻՇԿ Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու եւ վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին։ Քիմիկօ-միկրօսկոպիական կաբինէտ, որտեղ ընդունվում են կաթի, խորխի, մէզի եւ արեան անալիզներ։

Առաւօտեան 11—1 ժ.

Երեկոյեան 4—6 ժ.

Բեհբուտովսկայա փողոց № 41. տուն Արարատեանի։ Бебутовская ул. № 41, Домъ Аратова. 34—150

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

ԲԺ. Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

«ԲԺՇԿԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐԻ» 8-րդ գրքոյկը

ՆՈՐԱԾԻՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գինն է 5 կոպ.

Դիմել Կենտրոնական և «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցներին, նոյնպէս եւ հեղինակին (Тифлисъ, Д—ру Арцруни, Сергіевская улица, № 12). 3—10

Թիֆլիսի Զինուորական Շինարարական Մասնաժողովը

յայտարարում է, թէ այս տարվայ դեկտեմբերի 21-ին, առաւօտեան 10 ժամին, մասնաժողով ի նախագահի բնակարանում (Սուդեբ նայեա փողոց, № 68) նշանակված է աճուրդ ա) Նաւթլուղ կայարանից մասնաժողովի չինարարական հողաբաժինը (Նաւթլուղում) 1903—1904 թւականների ընթացքում չինութեան նիւթեղէններ տեղափոխելու գործի համար։ Չինութեան նիւթեղէնները՝ կիր, փայտեղէն, երկաթեղէն, ցէվար և այլն, լինելու են մօտ 200,000 պուդ, երկրորդ՝ մօտ 50,000 պուդ կիր հասցնելու գործը։

Նիւթեղէնների տեղափոխութեան և կիր հանգնելու մանրամասն պայմանները կարելի է տեսնել իւրաքանչիւր օր մասնաժողովի գործավարի մօտ (Սուդեբնայեա փողոց, տուն № 10, բնակարան № 7)։

Այն անձինք, որոնք ցանկանում են մասնակցել աճուրդին, պէտք է ունենան անցագիր կամ վկայական իրանց անձի մասին և պէտք է ներկայացնեն գրաւական 5%-ի չափով։

Գրաւականները կարող են լինել առձեռն դրամ կամ տոկոսաբեր թղթեր, որոնք ընդունվում են պետական կապալներում։ 1—1

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

ծախվում են հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ Ա., Խեղճերը (իրական կեանքից հիւսված), Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 1 ր.
ԱՐԾՐՈՒՆԻ Վ. բժ., Նորածին երեխաների հիւանդութիւնները, Թիֆլիս 1902 թ. գ. 5 կ., նաև սրա նախորդ բժշկական գրքոյկները։
ԳԷՈՐԳԵԱՆ Բ. եպ., Խորենացուն Խորենացով պէտք է հասկանալ, հատ. Բ., Թիֆլիս, գինն է 1 ր., այս գրքի Ա. հատորը 50 կ.
ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Գր. ա. ք., Սոխակ Հայաստանի, ազգային լիակատար երգարան, Ե. տիպ, Բագու, 1902 թիւ, գինն է 1 րուբլի 20 կ.
ԽԱԼԱԹԵԱՆ Բ., Մի կարծիք հայ նախարարութեանց ծագման մասին, Պարիզ, 1902 թ. գ. 50 կ.
ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ Տ., Հայ ժողովրդական հէքիաթներ, 9-րդ գիրքը, Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 50 կ., ծախվում են նաև 8, 7 և 6-րդ գրքերը։
ՇԱՀՐԻԱՐ, Ջհուդ-Բուչան, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Թիֆլիս, 1902 թ. գ. 1 ր.
ՉԵԽՕՎ Ան., Դիմակ, թարգմ. Ցար. Եսայեանի, Թիֆլիս 1902 թ. գ. 5 կ.
ՉՕՊԱՆԵԱՆ Ա., Նահապետ Քուչակի դիւանը, Պարիզ, 1902 թ. գ, 1 ր. 50 կ.
ՋԱԼԱԼԵԱՆ Կ.-ի փոխադր., Պատուաւորներից մէկը, կօմէդիա 1 արար. Թիֆլիս 1902 թ. գ. 15 կ.
ՍՈՒՎՈՐՕՎ Ն. պրօֆ., Եկեղեցու և պետութեան յարաբերութիւնները, ռուս. թարգ. Պետրոս Տէր-Ցարութիւնեան, Վաղարշապատ. 1902 թ, գ. 30 կ.

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. 1—4

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է ԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-ԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԼԷՕ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Առաջին հատոր

(մօտ 460—480 երես, 15 պատկերով)

Ամբողջ գործը, որ գրական-կենսագրական մի մանրամասն տեսութիւն է, բաղկացած կը լինի ԵՐԵՔ հատորից, իւրաքանչիւրը մօտ 500 երես, զարդարված ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ (կը լինեն «Մշակի» աչքի ընկնող աշխատակիցների պատկերները)։

Առաջին հատորը բաղկացած է երկու մասից. I) Արծրունիների տոհմը. II) Գրիգոր Արծրունու ուսանողական տարիները (գրական գործունէութիւն մինչեւ «Մշակը»)։ Երկրորդ եւ երրորդ հատորները նուիրված են «Մշակի» շրջանին։ Երկրորդ հատորը լոյս կը տեսնէ 1903 թ. փետրվարին։

Մաքուր տպագրութիւն, լաւ թղթի վրայ։ Գրքի շապիկը տպվում է Վենետիկի Մխիթարեան տպարանում եւ ներկայացնում է յատուկ պատուիրված գունաւոր նկար։

Բ Ա Ց Վ Ա Ծ Է Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Բաժանորդագինն է երեք հատորի համար ԵՐԵՔ ՌՈՒԲԼԻ. ճանապարհածախսով ՉՈՐՍ րուբլի։ Կարելի է վճարել եւ մաս-մաս, այն է. 2 րուբլի բաժանորդ գրվելիս, իսկ մնացածը երկրորդ հատորը լոյս տեսնելուց յետոյ։

Կամենալով հնարաւորութիւն տալ ցանկացողներին ունենալ գրքերը ԿԱԶՄԵՐԻ մէջ, մենք առաջարկում ենք ԳԵՂԵՑԻԿ, ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ կազմեր։ Գինը նշանակում ենք առանց մեր կողմից որ եւ է յաւելումի, այն է ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ երեք կազմի համար։ Դրսի քաղաքներից կազմած օրինակներին բաժանորդ գրվողները պէտք է աւելացնեն ճանապարհածախս 20 կոպէկ՝ պօստային փաթեթի համար։

Հատորները առանձին-առանձին չեն ծախվի։ Բոլոր երեք հատորները լոյս տեսնելուց յետոյ, գինը կը բարձրացնվի։ Վերադիր վճարով բաժանորդագին չէ ընդունվում։

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է. 1) Հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը եւ 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում, Լօրիս-Մելիքեան փողոց։

ԲԱԳՈՒՈՒՄ բաժանորդ գրվել կարելի է պ. Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Ա. Ծատուրովի գրասենեակում, Մերկուրեվսկայա փողոց։

Օտար քաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»։

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեւով հաշւապահութիւն 4 ամսում։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշւապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաեւ նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշւապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն։
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Մուրհակային եւ առեւտրական օրէնքներ։
5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։

Ընդունելութիւն ամեն օր։ Պարապմունքները սկսվում են 1903 թւի Յունվարի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճար ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ (կ. ե. հ.) 7—25